

Fataburen 1980

Fataburen

1980

Tillverkning af Nationalgrupper till Paris Utställningen 1867

Fataburen

1980

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Ebbe Schön

Omslagsbilden: I Södermans ateljé.
Dockor tillverkas för Parisutställningen 1867.
Akwarell av Fritz von Dardel. Privat ägo.
Foto: Ulla Wåger, Nordiska museet.
Omslagsarrangemang: Håkan Lindström.

© 1980 Nordiska museet och respektive artikelförfattare.
Tryckt hos Bohuslänningens AB, Uddevalla 1980

ISBN 91 7108 187 9

Den glömda expeditionen

Rolf Kjellström

I Nordiska museets samlingar finns över trehundra tusen föremål. När dessa föremål presenteras brukar det sällan ske med utgångspunkt från föremålens historia, som ofta försummas.

Tre föremål i Nordiska museets samlingar har en delvis gemensam bakgrund, som jag här vill skildra. Föremålen har kommit till Nordiska museet 1896 (inv nr 181.214) respektive 1970 (inv nr 303.114, 303.115). Ett av föremålen har lämnats av fru Lydia Björling och de två andra har jag själv tagit emot den 13 november 1970 i donators hem, dvs hos fru Alfhild Kallstenius.¹ Till det yttre är det inget uppseendeväckande med föremålen. Nr 181.214 är en kappa, eventuellt regnkappa, av grönt kläde. Nr 303.114 är ett delvis sönderrostat fickur, tillverkat av Erik Sundberg. Nr 303.115 är en 6 cm lång nyckel, till vilken är fästad en tioöring som på ena sidan har en förmodad lycko- eller kamratsymbol.

Låt oss nöja oss med denna enkla beskrivning för att istället koncentrera oss på föremålens historia. Härvid stöter vi genast på två namn – där efternamnen är desamma som de ovan nämnda donatorernas – Johan Alfred Björling och Evald Götrik Kallstenius. De tre föremålen är nämligen knutna till en arktisk expedition med dessa två män som deltagare.

Alfred Björling

Alfred Björling föddes i Stockholm 1871. Redan i unga år sägs han ha visat prov på egensinne, viljestyrka och kunskapstörst. Han gick i skola i Norra Real. Hans största intresse i skolan var biologi. I samband med

sina botaniska studier kom han att företa långa vandringar, ibland i ensamhet och i för honom helt okända trakter.

Bestigning av Kebnekaise

Redan tidigt stod det klart att Björlings största intresse var knutet till arktiska upptäcksresor. Som 17-årig skolpojke företog han t ex tillsammans med två skolkamrater en resa upp mot trakterna av Kebnekaise i syfte att försöka bestiga denna höga topp. Resan företogs med järnväg, så långt det nu var möjligt, och sedan gick man.

Från Kaalasluspa roddes man uppför Kalixälven till sjön Paitasjärvi av Hartvig Johansson-Fjellborg. Denne fick sedan tre kronor om dagen för att hjälpa till att bära utrustningen till foten av Kebnekaise. Uppstigningen blev svår, vilket är lätt att tänka sig bl a med tanke på att skolpojkarna gick i lappskor, som var varma men som inte gav något fäste. Björling råkade också hamna i en glaciärspricka men fick i fallet tag i ett uppskjutande klippstycke och kunde av kamraterna hjälpas upp ur sin belägenhet.

Efter ett utdraget slit tvingades gruppen att ge upp sina försök att nå toppen. Dels hade dimman kommit, dels halkade man och föll oupphörligt i den djupa snön. På hemfärden till den kåta, där de hade tänkt att övernatta, tvingades de vada över Tarfalaälven, men kom slutligen fram till kåtan, genomvåta ända till midjan, frusna och ömfotade efter 16 timmars vandring. Björling skriver:

Som jag emellertid ville försöka ännu en bestigning, stannade vi hela dagen i lappkåtan för att

hvila oss. Vi torkade därunder våra kläder och skor och beslöto att begifva oss i väg följande morgon vid 4-tiden.²

Vid detta försök avstod en av kamraterna. Även denna gång blev sällskapet genomblött vid vadningen av den mäktiga Tarfala-jokk. Under fortsatta strapatser kämpade man sig uppåt. På 1 420 m höjd finner Björling "Ranunculus glacialis" med mörkröda blommor.³

Efter nästan 13 timmars oavbruten vandring når man så toppen kl. 8 den 9 juli 1889.

I Björlings egen skildring av bestigningen framkommer inga starkare känslor eller reaktioner. Naturbeskrivningar i vanlig mening saknas. Hans beskrivningar utgör snarast kalla konstateranden.

Björling själv trodde att toppen var obestigen, vilket dock ej var fallet, eftersom fransmannen Rabot tillsammans med två följeslagare redan 1883 bestigit den.

Nutidens många Kebnekaisebesökare möter namnet Björling i "Björlings glaciär", som finns inskrivet på kartan, minnande om en 17-årig skolelev, initiativtagare till den första helsvenska bestigningen av Kebnekaise. Händelsen har betecknats som en världssensation. Hur därmed än må vara räcker det att konstatera, att Björling och hans kamrater givit prov på en förvånansvärd målmedvetenhet, tålighet och företagsamhet.

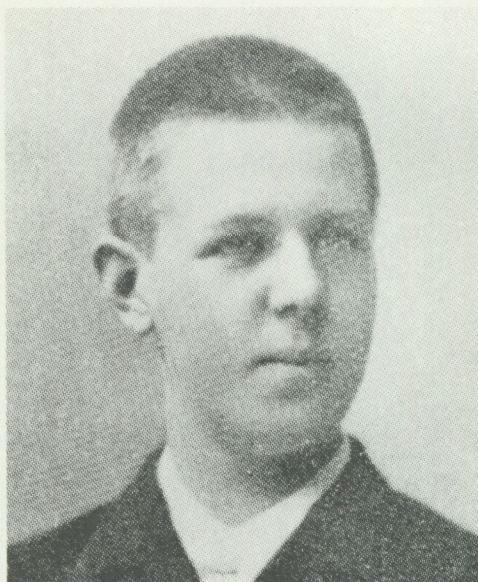
Spetsbergsexpeditionen 1890

1890 avgick en expedition till Spetsbergen under ledning av Gustaf Nordenskiöld. Syftet med expeditionen var att undersöka Isfjordens geologiska förhållanden och fosfatfyndigheter.

Genom ett återbud råkade Björling få komma med i denna expedition. Händelserna här var ej heller utan dramatik. Vid ett tillfälle kom Björling att ensam bli kvar på inlandsisen. Vid sökandet efter honom påträffades en lapp där Björling hade skrivit:

Väntat förgäves tre långa dygn. – Proviant nästan slut. – Söker uppnå kusten vid Dunder (?) Bay. – Om ej, farväl!

B-g⁴

Johan Alfred Björling.

Det visade sig att Björlings kompass var gravt missvisande. Han påträffades senare i ett förvirrat tillstånd. Den något snöpliga figur som Björling härvid representerade kom senare att rehabiliteras, då han räddade en kamrat från att störta utför ett fågelberg. Björling hade på expeditionen svarat för huvudsakligen hydrografiska uppgifter. Säkerligen hade resan varit av största intresse för honom.

Björlings grönlandsresa 1891

1891 fortsatte Björling sin målmedvetna skolning till arktisk resenär. På egen hand och för egna medel företog han en resa till Grönland. Första målet var Egedesminde-distriktet på Grönlands västkust. Med båt kom han så vidare till Upernavik, där han hyrde fyra roddare och en liten båt för fortsatt tur norrut. Färden gick mellan drivande isberg och häftiga brottsjöar allt längre mot norr, varvid Björling försökte kartlägga den okända kusten samtidigt som han bedrev botaniska och hydrografiska studier. Vid Holms ö vände man åter söderut.

Evald Götrik Kallstenius.

För sina geografiska insatser under denna expedition har danskarna hedrat Björling med att uppkalla en ö efter honom.⁵ Björling började, för sin ålder, få en arktisk erfarenhet som torde ha få motsvarigheter.

Evald Kallstenius

Evald Götrik Kallstenius var född i Västerвик 1868. Han tillhörde en släkt med konstnärliga och naturvetenskapliga intressen. Evald Kallstenius hade för sin del valt att studera zoologi i Uppsala. Han förefaller att ha varit en lovande forskare. Hans vetenskapliga intressen kombinerades med ett starkt intresse för friluftsliv. Han åkte t ex gärna skidor, var duktig att gå och van att ro långa sträckor.

Grönlandsexpeditionen 1892

Björling hade tagit initiativ till en ny expedition till Grönland 1892, vars syfte var att utforska den okända delen av polarbasängen norr om Nordamerika. Kallstenius

hade kommit med i expeditionen på grund av att en kamrat till Björling lämnat återbud, vilket för Kallstenius innebar att han hade 20 dagar på sig att besluta om och ordna för resan.

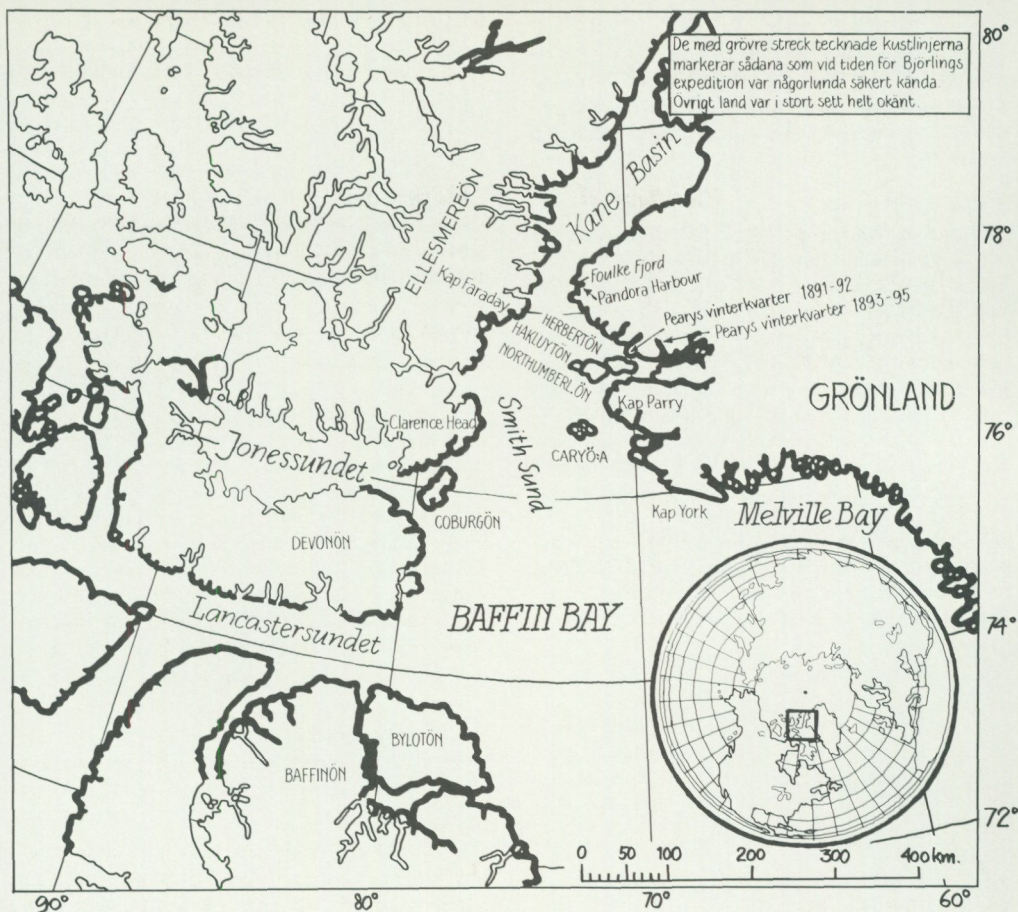
Expeditionen företogs först med båt till Liverpool, dit man anlände den 16 maj. Här inväntade man vidare transport till Newfoundland, som nåddes 1 juni. I S:t Johns företogs så de sista förberedelserna för grönlandsfärden. Den största investeringen gällde inköp av fartyg. Man köpte "Ripple", en skonert på 37 ton. Enligt uppgift skulle fartyget ha betraktats som mindre sjövärdigt, något som emellertid Björling själv senare förnekar i ett brev till den kände polarforskaren A E Nordenskiöld efter att ha tagit sig upp till Grönlands västkust med fartyget. Ryktet om fartygets eventuella brister hade emellertid medfört att Björling ej lyckades få med mer än tre besättningsmän, ett antal som Björling själv tydligen uppfattade som i minsta laget. Av besättningsmännen var styrmannen en dansk vid namn Karl Kann. De två övriga besättningsmännen var engelsmännen Gilbert Dunn och Herbert M:c Donald. Avresan kunde företas först den 24 juni från S:t Johns, vilket var senare än beräknat.

Björling gav varken nu eller tidigare uttryck för sina personliga känslor. Med Kallstenius förhöll det sig på annat sätt. I ett brev författat under resan till Godhavn skriver han:

I dag passerar jag Västerviks latitud — — — Och, kära välsignade ni, vad jag längtar! Ja Gud i himmelen! Ni kan inte förstå det. Och jag har själv inte ens vetat vad hemlängtan vill säga. Men nu vet jag det. Hela min varelse är så att säga genomsyrad av denna längtan, den tränger tvärs igenom alla de nya intrycken och överröstar snart sagt alla de intressanta saker, jag här får uppleva.⁶

Först den 28 juli kunde man ankra upp i Godhavn.

I Godhavn försökte assistent Carstens, tjänsteman vid Nordgrönlands Inspektorat, att övertala expeditionens medlemmar att uppskjuta resan norrut till sommaren efter.

Karta över farvattnen kring nordvästra Grönland och nordöstra Kanada.
Kartan ritad av Anders Wepsäläinen.

Han sköt in sig på att bearbeta Kallstenius, som säkerligen hade funderingar åt olika håll, men vars lojalitet ändå kom att falla utslaget. Han hade lovat Björling att utan förbehåll stå honom bi. Kallstenius var omvitnat ordhållfast. Han tänkte inte heller nu svika något givet löfte, hur det än måtte gå.

Inte heller gick det att övertala kapten Kann. Denne framhöll för Carstens, att han varken kunde eller ville träda tillbaka.

Resan fortsatte alltså. Den 2 augusti seg-

lade man iväg längs isen i Baffins Bay samt över Melville Bay till Cape York.

Att så skedde vet vi av Björlings egna efterlämnade noteringar. Dessa återfanns nämligen i juni året därpå av skepparen på valfångstfartyget "Aurora" i samband med att man upptäckte vraket efter Björlings och Kallstenius skepp "Ripple". De av Björling efterlämnade anteckningarna omfattar tre brevkort samt ett brev. Ett av korten uppmanar medlemmar av nordpolsforskaren Peary's expedition, vilken uppehöll sig i

nordvästra Grönland, att lämna upplysningar om Björlings expedition till Rev. Dr. Harvey i S:t Johns. Det andra kortet är daterat den 17 augusti, liksom övriga noteringar avfattat på engelska, i översättning lydande sålunda:

Besökte Sydöstra Cary-Island d. 16 Aug. 1892. Lämnade Godhavn den 2:e innevarande månad och seglade längs isen i Baffins Bay till den 13:e varpå jag på endast en dag seglade över Melville-bay till Kap York. En östlig storm nära sistnämnda plats drev mig åt väster och jag befann mig vid middagstiden nära Kap Parry från vilken plats jag seglade över till Cary-öarna för att förse mig med livsmedel från engelska proviantdepån.

Detta står skrivet med bläck, men dagen efter har följande tillägg gjorts med blyerts:

Sedan vi tagit ombord provianten från Nares depå, strandade skonerten "Ripple" på södra sidan av denna ö, där ni skall finna oss i ett litet tält. – Ett nytt meddelande skall nedläggas här, innan vi lämnar ön.⁷

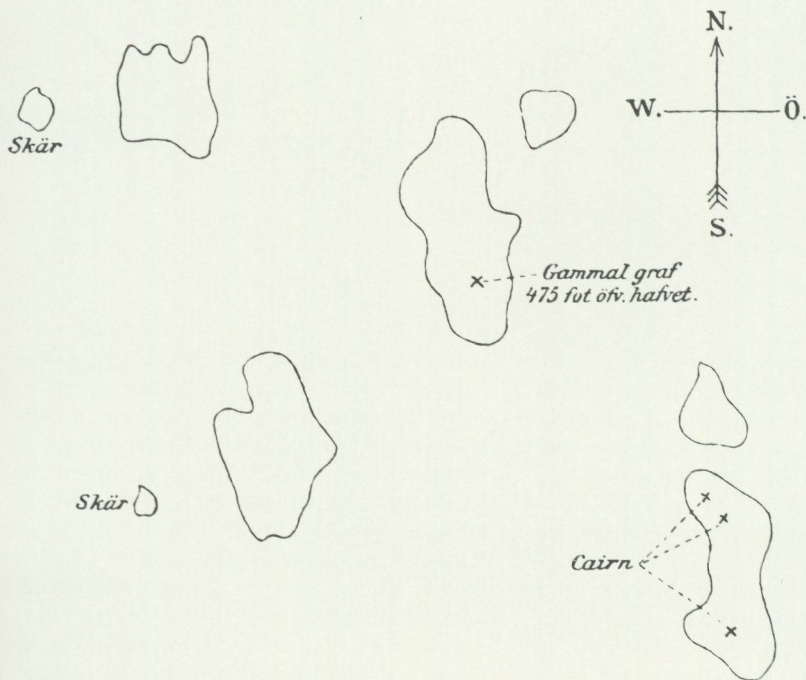
Det tredje kortet lyder som följer:

Sedan jag förlorat fartyget och sålunda blivit tvungen att övervintra, lämnade jag denna ö den 27 aug. för att uppnå Foulke Fjord. Om jag skulle tvingas att därifrån gå till en annan plats skall vidare underrättelser nedläggas i Pandora Harbour. Inberäknat förråden från Nares härvarande depå, hoppas jag hava proviant nog för att uppehålla mig och mina fyra följeslagare till juni månad 1893.⁸

Brevet som är skrivet med blyerts är av följande innehåll:

Till besökare av sydöstra Caryön 1893.

Som ni kan se av mina meddelanden har jag efter förlusten av mitt fartyg försökt att nå Foulke Fjord för att övervintra därstädes, men sedan jag nått Northumberlandson, måste jag av flera skäl avstå från denna färd och återvända till Caryön. Tvingad av dåligt väder att dröja en längre tid på denna ö, anträder jag nu färden till eskimåerna vid Clarence Head eller Kap Faraday å Ellesmerelandet. Som jag hoppas att en valfångare skall

Kartskiss över
Cary-öarna
(Ohlin s 72).

besöka Caryön nästa sommar för att undsätta mig och mina följeslagare, skall jag försöka att åter nå denna ö före den 1 juli. Skulle ingen intill den 15 juli hava kommit hit måste jag om möjligt söka uppnå de danska kolonierna. Därför om ni besöker denna ö senare än den 1 juli och icke finner något meddelande från mig om min resa till de danska kolonierna, skulle jag vara eder mycket tacksam om Ni ville gå till Clarence Head (50 engelska mil härifrån) där jag i ett stenkummel på den östligaste udden skall lämna ett meddelande om mitt och mina följeslagares öden under vintern.

Slutligen vill jag bedja eder sända ett meddelande från mig till professorn, friherre A. E. Nordenskiöld i Stockholm eller till närmaste svenske konsul och tillika underrätta honom om var och när detta meddelande anträffades.

Våra förräder skola, om jag icke kan anträffa eskimåer, icke räcka längre än till den 1 januari, såvida jag ej kan förstärka dem vid någon proviantdepå.

Vi äro nu fem man av vilka en är döende.

Sydöstra Cary-ön den 12 oktober 1892

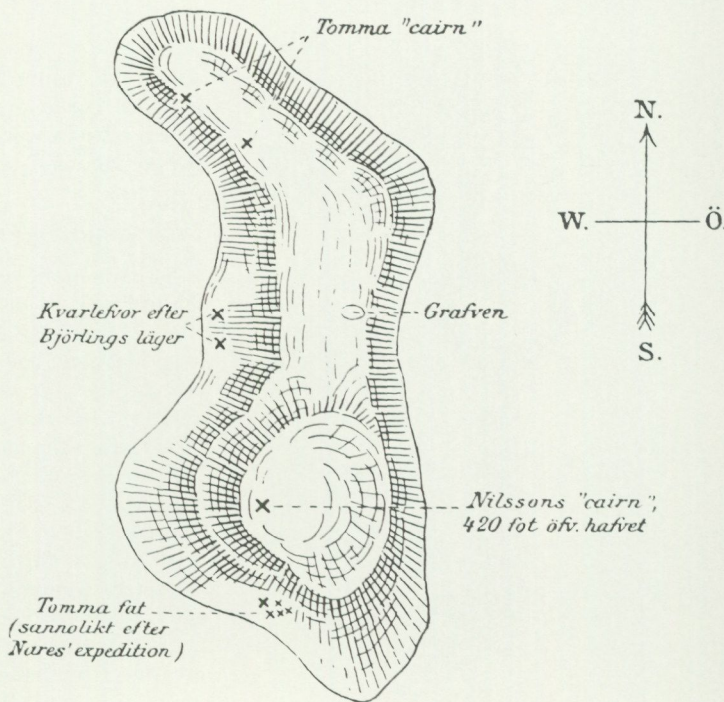
J. A. Björling^s

Dessa handlingar återfanns alltså i juni 1893 av besättningen på "Aurora", men det dröjde fem månader, innan dessa handlingar kom till Stockholm.

"Vi är nu fem man av vilka en är döende" kom att bli de sista orden av Alfred Björlings hand – åtminstone av det material som återfunnits.

Och Evald Kallstenius skriver också hem, till sin far. Det brevet är daterat den 16 augusti och det kom att bli det sista brevet till honom. Liksom i tidigare brev hem är även detta genomsyrat av omtankar om fadern och syskonen liksom längtan efter gemenskapen med dem."

Efter "Ripples" förlisning försökte man alltså att med en skeppsbåt komma norrut, men man tvingades vända tillbaka till Caryön. Vad som var orsaken till det, vet man inte. Vem mannen är, som var döende, vet man inte heller. Björling är som vanligt förtrogen – troligen eftersom för honom uppgiften i sak är oväsentlig. Efter den 12 oktober

Kartskiss över den sydöstra Cary-ön (Ohlin s 73).

vet vi inte vad som hänt med expeditionen.

Uppenbarligen har Björling velat fullfölja sina ambitioner efter fartygets strandning. Hade målsättningen varit att rädda sig själva hade det varit lättast och säkrast att taga sig tillbaka till Grönlands västkust. Även efter den 12 oktober tycks Björling hålla sig till sina ursprungliga expeditiionsplaner.

Expeditionens öde blir känt för omvärlden

Tyvärr nådde telegram från Dundee om att "Aurora" funnit "Ripple's" vrak omvärlden först den 14 november 1893, alltså fem månader efter upptäckten och efter det att sommarsäsongen var gången.

Nyckel, till vilken är fästad en 10-öring med en förmodad lycko- eller kamratsymbol. Nordiska museet inv nr 303 115. Foto Bertil Höglund.

Fickur, efterlämnat på Cary-öarna av Evald Götrik Kallstenius. Nordiska museet inv nr 303 114. Foto Bertil Höglund.

För att kunna bistå expeditionens medlemmar borde en undsättningsexpedition ha avgått på våren eller försommaren 1893. Så skedde inte.

Efterforskningar

1894 hade man lyckats resa medel för efterforskningar av expeditionen. Jägmästare Elis Nilsson blev utsedd att försöka utröna expeditionens öde. Nilsson var en hårdför och duglig man med ett rykte om sig att besitta utmärkta personliga egenskaper. Han skulle följa med ett valfångstartyg från Dundee som brukade fara i de vatten som expeditionen hade rört sig i. På grund av mångahanda motigheter blev det emellertid inte Nilsson förunnat att företaga någon omfattande genomgång av Caryön. Nilsson själv var synnerligen ivrig att fullfölja en noggrann undersökning, men tiden medgav inte det, eftersom ju fångstfartyget var ute i andra angelägenheter. I snön nära vrak-

platsen fann han dock, delvis under snön, fragment av anteckningsböcker, segel m m.

Den andre utsedde att leta efter expeditionen var zoologen Axel Ohlin. Han ankom till Caryön den 24 juli 1894 med Peary-expeditionens fartyg "Falcon", vars manskap i en klyfta hittade bl a blompres, ythåv, fyra näsdukar märkta J. A .B., lösa bokblad, anteckningar, Ripples båda lanternor samt en nyckelknippa, ett igenrostat fickur och klädesplagg. De tre sistnämnda föremålen är just de som ingår i Nordiska museets samlingar.

På östra sidan av ön fann man också en grav, säkerligen efter den av Björling omtalade döende expeditionsledaren. Vem den avlidne var, vet man inte säkert, men vissa ledtrådar har senare kommit i dagen. 1916 besöktes Caryöarna av eskimåforskaren Peter Freuchen, som på den ö som namngivits efter Björling, påträffade gravstenen, varvid han hade möjlighet att konstatera, att den avlidne av tandställningen att döma torde ha varit piprökare. Därmed kunde Kallstenius avfärdas, eftersom han inte rökte, liksom av andra skäl Björling – som varande den här begravde. Freuchen fann vidare:

12 st tomma fyraskålpunds konservdosa "boiled beef", å vilkas etiketter kunde läsas orden:

"Works Kakam & Co go-?"

rester av minst fyra trälådor

nio hela champagneflaskor, tomma utan korkar

en liten ölflaska

sju samlarglas (s k opodeldok-glas som brukas till plankton)

en del tygrester av strimligt tyg

rester av ett par kalsonger

förbindningsgas, tändstickor och spik

en bordskniv med vitt benskäft

en vit näsduk, märkt i ena hörnet E K 12 med märklapp

en russinlåda tom

en handduk med två röda bårder

en svart filthatt, en sko och stycken av en smorlädersstol

ett par randiga mörkbruna klädesbyxor

rester av diverse köttunnor, porslinskärvor,

konservdosa, glasbitar

en rund träask som till camembertost, men

större

en stor icke emaljerad järngryta
en vit blårandig bomullsskjorta
en del svenska, engelska och franska bokrester
(däribland bitar av Greely "Three years of arctic service")

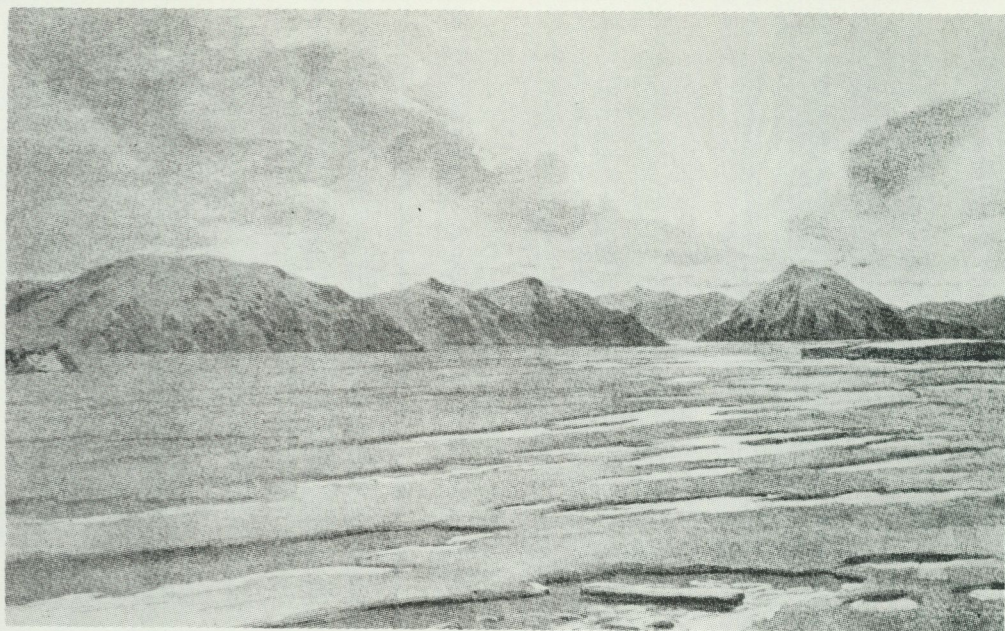
två lock till en liten spis

oxrevben, med periost och brosk noga avskrapat runt om: "som gnagt av hungriga människor".

Vidare konstaterade Freuchen rester av åtskilliga böcker, trälådor, tågstumpar m m infrusna under snön.

Kappa, eventuellt regnkappa, som tillhört Alfred Björling och efterlämnats på Caryöarna 1892. Foto Nordiska museet. Inv nr 181 214.

Clarence Head, dit Björling hade talat om att försöka taga sig, i midnattsolbelysning (A Ohlin: "På forskningsfärd efter Björling och Kallstenius, Stockholm 1895, s 112).

Det är den svenske forskaren Torgil Wulff som vidarebefordrar Freuchens iakttagelser i Ymer 1917.¹⁰ (Wulff dog själv av umbäranden, ständig svält och strapatser, uppe på inlandsisen. Han hade funnit sig vara de övriga till last och beslöt därför att genom att själv bli lämnad kvar försöka rädda sina kamrater från döden. Han tog avsked efter att ha dikterat några brev.)

De ovan relaterade efterforskningarna har på sitt sätt bidragit till kunskap om denna expedition, men för alla gäller att de tidsmässigt har varit alltför knappt tilltagna. Jägmästare Nilsson, som verkligen hade ambition att fullfölja sitt uppdrag, fick aldrig någon rejäl chans att göra det. Ohlin var jämte de övriga 16 i sällskapet i land och tycks också ha haft tid att fullfölja efterforskandet men med låg ambitionsnivå. Däremot Peter Freuchen kunde ensam och under synnerligen svåra yttre omständigheter, då han i största hast måste rädda sig från ön, göra en grundlig och effektiv rap-

port innehållande bl a upplysningar om den avlidnes kranium. Sammanfattningsvis måste konstateras att någon grundlig inventering av lämningarna på ön hittills ej kommit till stånd.

Det finns emellertid fler platser att söka på. Björling hade ju talat om att ta sig till Clarence Head på Ellesmere Island, där han räknat med att träffa på eskimåer – ett antagande som emellertid i sig är tveksamt. Nilsson kom för sin del aldrig fram till Ellesmere Island på grund av issituationen. Ett sällskap tillhörande Pearys expedition gick iland vid Kap Faraday på Ellesmere Island (7 augusti 1894) utan att finna några spår efter den svenska expeditionen. Ohlin var med i gruppen men var aldrig själv uppe på fjällplatån.

Så fortsatte man mot Clarence Head. Ohlin beskriver landskapet kring Clarence Head som kusligt och menar att om Björlings sällskap sökt sig hit kunde de knappast ha valt en mer avskräckande tillflykts-

ort. Det var svårt att ta sig iland och själv var aldrig Ohlin iland vid Clarence Head, trots att det ju var han som hade ansvaret för eftersökandet. Hans kamrater kom emellertid iland men utan att finna några tecken på mänsklig verksamhet över huvud taget.

Vad hände efter 12 oktober 1892?

Vad som efter den 12 oktober 1892 hände den svenska expeditionen vet man ingenting om med säkerhet. Man har naturligtvis spekulerat. En av dem som engagerat sig mest var professorn och alpinisten N A Pallin. Hans funderingar följer ungefär följande banor:

De hos Björling uttalade ambitionerna att försöka söka sig västerut från Caryöarna mot Ellesmere Island kan ha misslyckats på grund av de starka sydgående havsströmmarna med drivis. Det är möjligt att man låtit sig drivas med isen och således hamnat söder om Ellesmere Island. Kanske har man också gjort försök att nå öar, som man kan ha skymtat, t ex Coburgön eller Devonön, men om så skulle skett är det ändå mycket som talar för att man inte mäktat att nå fram till öarna förrän isdriften hade fört dem förbi.

Om de ändå lyckats landa, talar sannolikheten för att det skedde på Bylotön eller Baffin Island.¹¹

Om Pallins teorier är riktiga innebär det naturligtvis att efterforskningarna har skett på fel platser. Besöksfrekvensen i de aktuella områdena har heller inte varit påtagligt stor. Den norske polarresenären Sverdrup hade i och för sig haft möjlighet att 1898–1902 besöka Devon Island och Coburgön, men så skedde inte. Och de aktuella delarna av arktis kring Bylotön och Baffin Island låg vid sidan av polarexpeditionernas gängse vägar.

Naturligtvis kan också expeditionens lilla båt ha gått under och medlemmarna ha drunknat.

Vi vet att expeditionen hade två läger på Caryön och vi vet, att deras förråd var knappast. Att man varit synnerligen nogräknad

med vad som skulle tas med på färden från Caryön är uppenbart. Att som t ex Björling under dessa hårda yttre betingelser oegennyttigt lämna kvar ett varmt och så ändamålsenligt plagg som den mörkgröna kappan, nu på Nordiska museet, talar sitt tydliga språk. Och efter att ha tagit del av Kallstenius rörande brev till hemmet och hans där så fint uttryckta kärlek till sina syskon och sin far ändå konstatera att han lämnat kvar sin farfarsklocka och nyckel med kamratmärke väcker också mer än förvåning. Alf-hild Kallstenius frågade sig, om det möjligen var en sista hälsning hem.¹² Så kom det i alla fall att bli och familjen bevarade dessa föremål som dyrbara relikter, men man överlämnade dem som sagt 1970 till museet.

Denna ovisshet om expeditionens öde kom att spela en dominerande roll för de berörda familjerna. Evalds bror Gottfrid Kallstenius skriver:

Broder!

Hur många gånger dröja
bland polens isar
än våra tankar!
Var kasta ankar
där stormar plöja
kompassen vilse visar?

Vad döljer sig därovan
bak norrskenslågan
som fladdrigt lyser?
Hur ofta frågan:
Fick du den gåvan
att leva där allt liv förfryser?

Nu ruvar vinternatten
med stjärnevimmel
på jord och vatten,
och alla frågor
likt rimfrost falla
på svarta vågor,
som hopplöst svalla
inunder slocknad himmel.¹³

En som aldrig heller under sitt långa liv slutade att hoppas att få klarhet i sin brors och expeditionens öde var Anna Kallstenius. 1898 skriver hon följande dikt vid juletid:

Kunde jag blott flyga
 jag mig skulle smyga
 ut i julenatten
 Över frusna vatten
 skulle jag mig svinga.
 Inga dolda makter kunde mig betvinga
 på den långa färden
 ty mitt hjärtas oro och min längtan bär den.
 Solen skickar ut sitt ljus kring vida världen,
 så ock själen lyfter på den fria färden.
 Över frusna vidder sökande den ilar — —
 finner blott att allt i dödens tystnad vilar.¹⁴

I jämförelse med den ungefär samtida Andréeexpeditionen kom expeditionen med Björling och Kallstenius att röna liten uppmärksamhet. Den kom att bli den glömda expeditionen. Men även om så är fallet, finns det ändå på Nordiska museet tre föremål minnande om expeditionen och den historia som är deras egen.

Noter

- 1 Framställningen i denna uppsats följer Alf-hild Kallstenius skildring i hennes bok *Tragedin i Smiths sund*, Kalmar 1966. A. Kall-

stenius har här objektivt och föredömligt redovisat befintligt material om Björling-Kallsteniusexpeditionen 1892.

- 2 A. Björling, *Svenska turistföreningens årsbok*, Stockholm 1890, s 75.
- 3 Senare har blomman återfunnits just i Kebnekaisemassivet på 1 870 m höjd och på Galdhöpiggen i Norge på 2 370 m höjd. Beträffande Björlings färgiakttagelse på blomman torde också vita nyanser ha funnits på platsen. Se Gjärevoll & Jørgensen, *Fjällflora*, Stockholm u å.
- 4 A. Kallstenius, s 30.
- 5 Amdrup m fl, *Grönland i Tohundreaaret før Hans Egedes Landing*, Köpenhamn 1921, tavla X 1 a.
- 6 A. Kallstenius, s 76–77.
- 7 A. Kallstenius, s 84.
- 8 A. Kallstenius, s 84–85.
- 9 A. Kallstenius, s 85.
- 10 T. Wuff, *Den andra Thule-expeditionen till Nordgrönland*. Ymer 1917. Stockholm 1918, s 177.
- 11 A. Kallstenius efter Pallin, s 154 f.
- 12 A. Kallstenius, s 159.
- 13 G. Kallstenius, *Monologer*, Stockholm 1929, s 24–25.
- 14 A. Kallstenius efter Anna Kallstenius, s 154.

Summary

The forgotten expedition

Three objects in the collections of the Nordic Museum are associated with a Swedish expedition under the leadership of Alfred Björling and Evald Kallstenius in 1892. These objects — a key, a watch and a coat — were discovered on the Carey Islands off the west coast of Greenland. They had been left there after the expeditions' vessel had sunk and the expedition had left the Carey Islands in the attempt to pursue its original plan.

What actually happened to the members of the

expedition after their call at the Carey Islands is not known. They had planned to attempt to reach Ellesmere Island, but it is doubtful whether they succeeded. The fate of the expedition remained unknown. The expedition also fell into oblivion and became the "forgotten expedition".

But at the Nordic Museum there are nevertheless three objects in commemoration of the exhibition and with a history which is its own.